

VIII. LITERATURA DE TRANSMISIÓN ORAL

VIII. 1. RECOMPILACIONES, MONOGRAFÍAS E LIBROS COLECTIVOS

Paz Antón, Xosé Ramón, *Tradición Oral en Salceda de Caselas. Tomo I. Descricións*, Pontevedra: Deputación de Pontevedra, 2018, 166 pp. (ISBN: 978-84-8457-481-1). ♦

Tras unhas presentacións institucionais, Xosé Ramón Paz (Porriño, 1957) explica no “Limiar” que se achega ao folclore musical e á literatura popular en Salceda de Caselas dende unha ollada descritiva e outra recompilatoria de todos os materiais coñecidos da tradición oral para poñer en valor e divulgar o patrimonio inmaterial, agradecendo a todos os que axudaron e colaboraron neste traballo. Neste primeiro volume con materiais de hemeroteca, entrevistas, arquivos, fotografías e bibliografía, achégase ás prácticas folclóricas, biografías de músicos e danzantes e á evolución de costumes. Así describe o material atopado que conforma un cancionero local, analizando os cantos infantís, os cantos de labores e oficios, os seráns, as coplas locais, as festas anuais (baixar a cruz, romarías, cantos de cegos e romances), as cornetadas ou cencerradas, o ciclo de Nadal (bandos, os ranchos de Reis, as rondallas, o canto de Pinfanía), o Entroido (coa figura dos cabaleiros e o rancho de Entroido; e a incorporación de novos elementos como comparsas, desfiles e carrozas), a danza e a súa conservación na emigración, a relación da música tradicional coas bandas e a existencia dunha relevante literatura popular non cantada, caso das adiviñas, os refráns, os ditos, os contos e as lendas.

_____, *Tradición Oral en Salceda de Caselas. Tomo II. Catálogo*, Pontevedra: Deputación de Pontevedra, 2018, 166 pp. (ISBN: 978-84-8457-482-8). Contén CD. ♦

Neste segundo volume ofrécese un catálogo de bens culturais de patrimonio inmaterial de Salceda de Caselas, integrando nunha base de datos todos os ítems coñecidos. Así configúrase como unha compilación de diversos materiais e manifestacións da tradición oral en dúas partes: a primeira segue a clasificación do *Cancioneiro Popular Galego* e toma o formato dun cancionero, dividido en seis apartados que inclúen “Cantos infantís” (arrollos, coplas, muiñeiras, xogos, romances infantís, acumulativos/enumerativos, recitativos infantís, trabalinguas), “Labores e oficios”, “Coplas populares” (para cantar, bailar e tocar, de relación, de animais, de prantas, de comer e beber, de prendas, do corpo e de nacer e morrer), “Romances tradicionais, cantos narrativos e dialogados”, “Festas anuais” (Ciclo de Nadal, Entroido, Pasión, Santos, Romarías, Parodias de Oración) e “Curiosidades”; a segunda, denominada “Outra literatura oral”, é unha clasificación propia de adiviñas, refráns, ditos tópicos, descrición de xogos, contos, lendas, vida e morte, traballos e divertimentos. Válese dunha variedade de formatos de diversas fontes, publicadas e inéditas, como son textos, partituras, gravacións, discos, artigos de prensa, fotografías e vídeos. Conclúe cun “Anexo documental e de fontes” que contén a “Relación de informantes”, “Relación de Colectores”, “Protagonistas da música e danza populares”, “Relación de documentos de audio e partituras”, “Relación de vídeos (música/danza/traballos e divertimentos)”, “Cadro clasificatorio do catálogo”, “Outros traballos relacionados coa tradición oral” e “Bibliografía e outras fontes”.

Rodríguez Cruz, José, *O Couto Mixto. Aspectos folclóricos*, Pedrón de Ouro 2015, Santiago de Compostela: Edicións Laidvento, col. Ensaio, n.º 361, 2018, 85 pp. (ISBN: 978-84-8487-406-5).

Tras unhas dedicatorias a Xosé González Martínez, a Luís Manuel García Mañá, aos veciños do Couto Mixto e aos informantes, Luís Manuel García Mañá ofrece unha breve presentación coas claves desta obra de José Rodríguez Cruz (A Gudiña), estruturada en sete partes, e Antón Lourenco explica a orixe e historia do Couto Mixto. Logo Rodríguez Cruz presenta esta terra de maxia e lenda e reproduce en “Relatos” (pp. 17-38) vinte e catro historias realistas que falan do comercio en Meaus, do contrabando, das relacións na fronteira, do trilito, do tabaco, do liño, do pastoreo, da botica, da presenza do lobo e da Santa Compañía, dos ladróns e do accidente aéreo na serra. En “Contos” (pp. 39-46) salienta a tradición de contar contos no fiadeiro e recolle seis contos: “O compadre portugués e a mula”, “Cousas entre compadres”, “O raposo e o galo”, “O mozo namorado”, “O lobo, a ovella e a añaña” e “O tesouro da forxa”. No apartado “Lendas” (pp. 47-63) transcribe dezanove sobre tesouros, mouros, penedos, a Raíña Loba e o lobishome: “Batalla no Campo de Ourique”, “Os Penedos da Raíña Loba (Covas-Os Blancos)”, “Un agocho de moedas”, “O tesouro das Chozas”, “O tesouro da Férrea”, “O tesouro da Ponte Vella”, “O tesouro do camiño da Igoncha”, “Lenda da Torre”, “A fonte encantada da Torre”, “O Penedo da Moura”, “Os Penedos dos Mouros”, “O nome do río Salas”, “O Penedo da Campa dos Mouros”, “A pía do Rei na Picoña”, “O Penedo da Bicha”, “A aldea de Pena”, “A Raíña e os atributos do Couto Mixto”, “A francesada” e “Unha historia do home-lobo”. Nos seguintes apartados acolle composicións en verso como “4. O grilo e o león” (p. 65), “5. Responso e repartición do burro” (pp. 67-70), “6. Himno do Couto Mixto” (p. 71) e pecha o volume cun último apartado “Algúns exemplos de fala e toponimia” (pp. 73-81) no que reúne os nomes das partes do carro tradicional, o xugo e o arado; topónimos e vocabulario da zona.

Referencias varias:

- Lucía Montáns, “Cento cincuenta anos sen privilexios”, *La Región*, “Agenda”, “Presentación libro”, 3 xullo 2018, p. 18.

Faise eco da presentación da recompilación *O Couto Mixto. Aspectos folclóricos*, de José Rodríguez Cruz que reúne lendas e toponimias deste territorio. Fai unha breve achega biográfica do autor.

VV. AA., *O rol da muller na literatura de tradición oral. Actas da XI Xornada de Literatura de Tradición Oral*, A Coruña: Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega, col. Escrita contemporánea, n.º AB, decembro 2018, 121 pp. (ISSN: 1889-9579).

Contén CD. ♦

Tras unhas presentacións institucionais por parte de Darío Campos, presidente da Deputación de Lugo, de Cesáreo Sánchez, presidente da AELG, e de Lois Pérez e Antonio Reigosa, coordinadores das xornadas, ofrécense as seguintes achegas en canto á literatura galega:

- Camiño Noia, “A muller habelenciosa dos contos orais: princesas e labregas”, pp. 13-

Tomando como corpus os contos rexistrados no *Catálogo tipolóxico de contos galegos de tradición oral* (2010), realiza unha pequena achega á caracterización da figura da muller na narrativa oral a partir de tres niveis de análise, establecidas por Jean Jorgensen: textual, contextual e metatextual. Logo explica o paso da literatura oral á escrita debido ao éxito das obras de Perrault e Marie Cathérine d' Aulnoy que puxeron de moda os contos de fées por toda Europa, creando o personaxe feminino das fées, ademais da masiva emigración de hugonotes franceses que espallaron estes contos e o papel da adaptación dos irmáns Grimm á mentalidade infantil. Despois comenta a realidade do mundo rural que se reflicte na narrativa oral como cadros de vida das comunidades rurais, na que salienta o motivo da fame. En canto á concepción da muller na sociedade rural galega, indica a conexión coa natureza polo don da fertilidade que tamén lle permite comunicarse con animais e mortos, ademais da importancia que ten na institución familiar coas funcións de procrear e coidar a prole e de realizar as tarefas cotiás. Salienta que a imaxe da muller que ofrecen os contos se describe en relación co home e reproduce o modelo tradicional de coidar da casa e da familia, ser modista ou menciñeira (bruxa) e buscar un home para casar. Distingue a muller nos contos de maxia dos realistas. Nos primeiros, metáforas dos comportamentos sociais e persoais, que se desenvolven nun contexto animista, a presenza da muller é constante como protagonista en contos femininos de estrutura circular e como axudante do heroe nos masculinos de estrutura linear; con función de mediadora pasiva ou heroína dedicada, amable e xenerosa que escasamente toma a iniciativa de aventura senón é pola súa xenerosidade, por fuxir dun agresor sexual ou por fracasaren os irmáns. Nos segundos, os máis numerosos, a muller ten papel relevante “como protagonista ou coprotagonista en parella matrimonial para mostrar: conflitos de poder, a habilidade da muller fronte ó marido, infidelidades, probas de cariño” (p. 19), aparecendo escasamente a violencia na parella e mostrándose como habilidosa fronte ao home inxenuo e inútil e, tamén, como adúltera ou nos contos de curas como mulleres casadas coas que manteñen relacións sexuais e que adoitan tomar a iniciativa para divertirse, sacar proveito de situacións comprometidas e remediar a miseria familiar.

- Estefanía A. Lodeiro Paz, “Muller que sabe latín, non serve para min”, pp. 25-41.

Explica primeiramente os roles de xénero en relación coa división sexual do traballo e os estereotipos de xénero sobre características, actitudes e aptitudes de mulleres e homes que imponen modelos e estigmatizan a quen se aparta deles. Logo trata a violencia de xénero e o uso da linguaxe para perpetuar valores antigos, como é o caso do refraneiro. A seguir, comenta e analiza a muller no refraneiro galego que fala da violencia de xénero, incidindo en tres aspectos: a imaxe das características e capacidades, as virtudes da muller ideal e a lexitimación da violencia. Con respecto ás características, son negativas: as mulleres son estúpidas, mentireiras, indiscretas, desconfiadas, malas e manipuladoras; cousificándoas e ridiculizándoas nos distintos roles (mozas, sogras, noras...). En canto ás características da muller ideal, propugna modelo patriarcal e androcéntrico que segue código social imposta, sendo unha muller calada, discreta, iletrada, ignorante, traballadora, casta, pura, recatada, honrada, abnegada e obediente. Por último, lexitima a violencia de xénero, colocando a muller ao mesmo nivel que os animais, atribuíndolle características negativas e comportamentos inadecuados, desvalorizándoa e ridiculizándoa, ademais de aconsellar a violencia sexual e xustificando a física para manter o sistema patriarcal. Conclúe que o refraneiro perpetúa o sistema patriarcal, establecendo un modelo de muller acorde cos

intereses dos homes, minusvalorando a súa intelixencia, limitando a liberdade e mobilidade e lexitimando a violencia física e sexual.

- Anxos Sumai, “Meigas: mulleres sanadoras contra a orde masculina”, pp. 47-65.

Explica o proceso de caza de bruxas que tivo lugar en Europa do século XV ao XVIII e no que a meiga, sabia ou curandeira é demonizada, como exemplifica coa lenda de meigas na aldea de Oeste que corrían con cabalos salvaxes e que se transforman en bruxas que se xuntan co demo, facendo pesquisa entre as narradoras máis anciás do lugar. Logo fala da dicotomía meiga boa/bruxa mala e caracteriza as dúas figuras en canto ao seu aspecto físico, cualidades, funcións e poderes, para profundar na caza de bruxas como fenómeno histórico con connotacións relixiosas, mais tamén de índole política, coa intención de modernizar o antigo réxime, homoxeneizar a cultura e eliminar as crenzas antigas. Segundo Sumai, isto explicaría a relación da queima de bruxas e a descolonización, o control da fertilidade das curandeiras co infanticidio e o coñecemento de remedios naturais para a saúde co afastamento do coñecemento médico-científico; e as situaría próximas ao priscilianismo, debilitando o poder da autoridade.

- Faia Díaz Novo, “Pendientes de Ouro Negro. Mulleres e wolframio”, pp. 67-87.

Recolle, a modo de actos escénicos, as historias de diferentes mulleres (maría de Fetós, Concepción, Hermosinda, Carmen e Milagros) que traballaron recollendo wolframio, ademais das achegas da artista Eva Lootz e das investigadoras Encarna Otero e Carme Blanco. Reproduce tamén as coplas cantadas na mina.

- Lupe Blanco, “Regueifa 2.0. Educando en igualdade. As mulleres e a regueifa”, p.. 95-111.

Describe a regueifa, un xénero exclusivamente dos homes até que Leonarda de Tallo a comezos do século XX se atreveu a competir. Reivindica o uso da regueifa para traballar a igualdade de xénero e transcribe a regueifa entre Alba María e Lupe Blanco.

VIII. 2. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ESTUDOS E RECENSIÓNS

Neira, V. “Terra e Alma”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 661, 15 marzo 2018, p. VIII.

Faise referencia ao libro-disco de Moisés Quintas Suárez (2017).

Pena, Xosé Ramón“Xurisdición de abellas”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 681, 20 setembro 2018, p. VI.

Logo dunha pequena achega bibliográfica de Xosé Lois Ripalda, comenta *A cultura do mel* (Ir Indo, 2018), un roteiro en tres apartados sobre este manxar no que fai unha síntese histórica da apicultura, explica a organización da colmea e describe as ferramentas do apicultor, para logo falar da mitoloxía do mel, recoller refráns, ditos, cantigas, lendas, contos e frases célebres sobre as abellas e o mel. Por último, na terceira parte indica que presenta un conxunto de receitas feitas con ese alimento.

Regueira, Mario, “Quen non vai de viva”, *Sermos Galiza*, n.º 297, “*fóradserie*”, “ao pé da letra”, 24 maio 2018, p. 6.

Dáse conta da publicación do libro, destacando o seu valor dentro dos estudos etnográficos a pesar de que o seu texto non foi actualizado. Coméntase o exhaustivo da comparación con outros territorios e culturas de mitos e rituais propios, e da importancia destes referentes ao trasmundo.

Requeixo, Armando, “Xohana Torres e o berce inmovente”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordésia”, n.º 1.033/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.033, “máis Libros”, 29 abril 2018, p. 30.

Infórmase sobre a publicación póstuma desta monografía. Destácanse diversos puntos nela presentes, como a descrición inicial da comarca na que se atopa o santuario ou a pormenorizada análise de mitos e ritos relacionados co santuario e a peregrinaxe que a el se fai.

VIII. 3. PUBLICACIONES EN XORNAIS: ARTIGOS DE OPINIÓN E COLABORACIONES FIXAS

Albán, Calixto, “A lenda do pimpín e a chasca”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 21 xuño 2018, p. 11.

Fala da conexión dos paxaros coas lendas, cantigas e contos e logo explica o canto do pimpín e da chasca, transcribindo a lenda sobre a diferenza dos cánticos destes dous paxaros.

_____, “Lenda de terra de Montes”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Tradiciones...”, 26 xullo 2018, p. 6.

Salienta a importancia das lendas como base dos primeiros traballos folclóricos que amosan mitos e tradicións. Logo fai unha clasificación das lendas e indica unha característica das de terra de montes: a temática da pasaxe bíblica da fuxida da Virxe María, San Xosé e o Neno a Exipto como forma de sacralizar plantas, animais, fontes, ríos, pedras etc. Por último, transcribe dúas lendas da aldea de Vilán en Fornelos de Montes.

_____, “De seráns a vendimas”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Arraial...”, 23 agosto 2018, p. 7.

Realiza un percorrido polo calendario agrícola da aldea, reparando nos labores que se realizan, como é o caso dos fiadeiros, dos seráns e das añas ou vesadas. Descríbense estas actividades nas que había un tempo para o divertimento, para o baile, a música e o xogo, e para escoitar historias a carón da lareira, ademais de celebrarse desafíos e regueifas.

Aldán, Clara, “La sapiencia de nuestros ancestros”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Y Además”, “A praza da verdura”, 2 marzo 2018, p. 15.

Reflexiona sobre o uso do refraneiro popular por parte do senador lalinense José Crespo, quen nas súas comparencias e discursos bota man deste recurso popular. Tamén salienta a presentación do libro *De mouros, mours e tesouros. A comarca de Deza* (2017), de Xoán Carlos García Porral.

Canedo, Cibrán “O segredo do castro de Doade”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Invitado especial”, 4 decembro 2018, p. 35.

Comenta o contido do libro de Manuel Blanco, que recolle as campañas arqueolóxicas dos últimos cinco anos xunto cos mitos que os rodean.

García, Montse, “Una noche de miedo servirá como aperitivo del Festival Atlántica”, *La Voz de Galicia*, “La Voz de Santiago”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Narración oral”, 13 marzo 2018, p. L10.

Informa de que o espectáculo “Noite de medo” serve de apertura ao Festival Atlántica, no que participarán Vero Rilo, Soledad Felloza, María Rouco, María Pereira, Laura Escuela e Carmen Conde. Tamén describe a gala inaugural.

_____, “Seis citas con la narración oral”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Festival Atlántica”, 16 marzo 2018, p. L10.

Cita os espectáculos que terán lugar na terceira xornada do Festival Atlántica.

_____, “El Festival Atlántica baja hoy el telón”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Narración oral”, 17 marzo 2018, p. L10.

Enumera as actividades dirixidas a distinto público na xornada de clausura do Festival Atlántica.

_____, “El Festival Atlántica rozó los 5.500 asistentes”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Narración oral”, 23 marzo 2018, L10.

Salienta o éxito de público deste Festival de narración oral que entregou a Cornamusa de Honra a Quico Cadaval.

_____, “O folclore galego reivindicase no Gaiás”, *La Voz de Galicia*, “Santiago”, 11 xuño 2018, L13.

Informa do primeiro Encontro Galego de Cultura Popular celebrado na Cidade da Cultura e describe as actividades encadradas nel como o Foliadón e a interpretación conxunta do Himno Galego.

_____, “El Ateneo celebra una fiesta por sus diez años”, *La Voz de Galicia*, “Santiago”, 14 xuño 2018, L10.

O Ateneo celebra o seu décimo aniversario na Sala Capitol, cun festival que mestura música e narración oral. Presentado por Xosé Luis Bernal, Farruco, contará coa participación da narradora oral Soledad Felloza, xunto con diversas actuacións musicais.

Gómez, Cuca M., “Los lunes son emocionantes”, *Diario de Pontevedra*, “Gente A Diario”, “De café con Cuca”, 17 xaneiro 2018, p. 66.

Entre outras cuestións, salienta a presentación da obra antropolóxica *Universos simbólicos. Olladas ao redor da cultura e da identidade galega*, de Rafael Quintiá, que reúne textos sobre a cultura e identidade galega, mitoloxía, simbolismo, crenzas, etc.

González Martínez, Xosé, “Treixadura”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión”, 19 abril 2018, p. 28.

Comenta o concerto de presentación do novo disco do grupo Treixadura que cualifica como “a agrupación que mellor representa a nosa tradición musical”, pois fixo bailar e transmitiu a forza emotiva do cancionero popular por igual a nenos e maiores. Indica que

Inda canto! recolle un repertorio variado de foliadas, pasodobres e muiñeiras “en tempos nos que os ventos da globalización ameazan a nosa singularidade cultural”. Tamén sinala os compoñentes da agrupación e os concertos que darán, aproveitando para criticar a contratación de actuacións vulgares de orquestras para as festas no canto de grupos como Treixadura que transmiten sentimentos.

_____, “O matiz de ‘Cantigas e agarimos”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión”, 21 agosto 2018, p. 34 / *Diario de Pontevedra*, “Opinión&Análisis”, 25 agosto 2018, p. 25 / *Diario de Pontevedra*, “Opinión&Análisis”, 29 agosto, p. 27 / *El Progreso*, “Opinión”, 29 agosto 2018, p. 27.

Salienta o matiz musical da agrupación Cantigas e Agarimos que conta cunha discografía marabillosa e un “arquivo de partituras que é un fermoso tesouro musical do cancionero popular galego” que recuperaron Marcial del Adalid, Castro Sampedro ou Jesús Bal y Gay. Indica que o grupo fundouno as Irmandades da Fala en 1921 e que obtivo a Medalla de Ouro recentemente.

Piñeiro, A., “Portalén e os outros arrepíos da comarca”, *Diario de Pontevedra*, “De Norte a Sur”, 1 novembro 2018, contracuberta.

Salienta Portalén, lugar incluído en *50 lugares mágicos de Galicia*, de Carlos Fernández, situado no Monte Seixo e que di a tradición que se debe cruzar de Norte a Sur, facer unha ofrenda e preguntar o que se quere saber ao defunto elixido.

Pérez, Lois, “Festival Atlántica: conte pra min, Mabale!”, *El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 122, 18 marzo 2018, p. 5.

Salienta a transmisión da narrativa oral como construción da memoria individual e colectiva, para logo centrarse no Festival de Narración Oral Atlántica, dirixido por Soledad Felloza, que contará con contadoras de diferentes lugares do mundo e que terá lugar en Santiago de Compostela.

_____, “Cabalos na alborada”, *Diario de Pontevedra /El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 138, 17 xuño 2018, p. 5.

Lembra os bares que percorría de mozo e o simbolismo das portas, como as do cárcere de Lugo onde se celebrou a Gala dos mestres da memoria que distingue a persoas que preservan e transmiten a literatura oral.

Romero, Bieito, “A zanfona”, *La Voz de Galicia*, “O son do ar”, 28 agosto 2018, contracuberta.

Realiza unha valoración en torno á zanfona e ao seu son, así como a súa posíbel orixe e entrada en Galicia, desde a mítica gravación de Faustino Santalices, editada en 1976 por Columbia, lembrando a asociación do instrumento cos peregrinos, como don Gaiferos de Mormaltán ou Guillermo X.

Rozas, Ramón, “O nome do vento”, *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, “A vida nun fío”, p. 80, 4 abril 2018.

Describe a música e voces de Xabier Díaz e Adufeiras de Salitre no último disco que recupera e moderniza os ritmos galegos de diferentes lugares como Queimadelos, Malpica, Manzaneda, Vimianzo, A Fonsagrada, León e Zamora para reivindicar a identidade cultural.

Sánchez Rei, Xosé Manuel, “A música tradicional e a ACAB”, *Sermos Galiza*, n.º 313, “*Sermos Bóveda*”, n.º 2, “A fondo”, 13 setembro 2018, pp. 2-3.

Salienta a ricaz tradición musical galega, dotada de instrumentos cun grande simbolismo nacionalista, como indica Moncho do Orzán no seu estudo *Farruco de Montrove e os gaiteiros da Coruña* (2017). Tamén destaca a poesía e o canto tradicional como parte dese patrimonio que ofrecen información sobre aspectos culturais, lingüísticos, históricos ou socioeconómicos dos séculos XVIII-XIX, como é o caso da loita pola igualdade entre homes e mulleres e as relacións eróticas. Tamén comenta o aproveitamento deste material para a calidade da lingua e a constatación de feitos históricos.

Senén, Felipe, “Coitados vilancicos galegos... identidade enordecida”, *Sermos Galiza*, n.º 278, “*fóradeserie*”, “Eira das Mouras”, 4 xaneiro 2018, pp. 2-3.

Reflexiona sobre a tradición de cantar panxoliñas e Cantos de Reis en galego ademais dos Cantos de Aninovo, que se remonta aos autos sacramentais medievais con toques mozárabes polo leixaprén. Indica que son manifestacións que se rescataron de arquivos de catedrais.

_____, “Andar ás xaneiras’, cousa de gatos e agoiros...”, *La Opinión*, “Opinión”, “O labirinto do alquimista”, 14 xaneiro 2018, p. 25.

Fai un percorrido polas celebracións de xaneiro, o significado dese mes relacionado co deus Xano e a apertura cara un tempo novo, o canto das xaneiras, cantos de escarnio, e o simbolismo do gato, asociado co demo. Tamén indica contos e cantos populares protagonizados por gatos e describe gatos ilustres e outros literarios, como o gatapedro de Cunqueiro ou o Gato da Tía Trécola de Ánxel Fole.

_____, “Alicornos pra alentar a fantasía e a poesía”, *La Opinión*, “Opinión”, “O labirinto do alquimista”, 27 maio 2018, p. 26.

Investiga sobre figuras mitolóxicas na tradición literaria, en concreto a figura do alicornio, que xa aparece en tapices da condessa de Pardo Bazán no pazo de Meirás e que tratará Quintiá Pereira en *Alicorno, o poder do corno do unicornio na medicina tradicional galega*.

_____, “Historias e contos arredor do ‘Can do Demo’”, *La Opinión*, “Opinión”, “O labirinto do alquimista”, 1 xullo 2018, p. 27.

Con motivo de que o antropólogo Richard Marsh lle escriba para tratar do Urco, fala da orixe deste mito, de que é fonte de inspiración de novelas e películas, da súa representación e simbolismo. Lamenta que nin Cunqueiro nin Fole mencionen o Urco e relaciónao con tradicións célticas e clásicas, mencionando o *Diccionario dos seres míticos galegos* que recolle a historia deste personaxe lendario.

_____, “Romaría en Padrón: o Santiaguíño do Monte”, *La Opinión*, “Opini3n”, “O labirinto do alquimista”, 22 xullo 2018, p. 26.

Con motivo das romarías polo Dia do Ap3stolo en Padr3n conta lendas que rodean ao ciclo do Ap3stolo, como son *Fida la hija del 3ltimo druida Galaico* de Xes3s Carballo Garc3a onde describe a Galiza do s3culo I en plena cristianizaci3n, mitos que forman parte dos escritos de *Feitos dos Ap3stolos*. Tam3n reivindica o interese cultural, xeogr3fico que 3 a vila de Padr3n, onde naceron ou se inspiraron autores como Rosal3a de Castro, Nicasio Pajares, Camilo Jos3 Cela. Menciona tam3n que esta rex3n de Padr3n aparece na *Geograf3a de Galicia* de Ux3o Carr3.

_____, “Arredor das serpes na cultura galega”, *La Opinión*, “Opini3n”, “O labirinto do alquimista”, 2 setembro 2018, p. 29.

Reflexiona sobre a etimolox3a e simbolismo da serpe desde a tradici3n b3blica e a mitolox3a greco-latina, reparando no estudo arqueol3xico galaico-portugu3s de Florentino L3pez Cuevillas ao redor da celtizaci3n de Galicia, na representaci3n das serpes en petroglifos, nas s3as propiedades curativas e nas lendas e contos populares.

_____, “Libro m3xico do San Cibrao”, *Sermos Galiza*, n.3 312, “f3radeserie”, 6 setembro 2018, pp. 2-3.

Fala do contido do *Libro magno do San Cibrao*, coñecido como O Ciprianillo, un grimorio que recolle o saber popular e que se atribuíu a San Cibrao. Di que a igrexa declarou as s3as receitas e superstici3ns como anatema. Logo comenta pormenorizadamente o contido que acollen os tres libros nos que se divide.

_____, “Xeograf3a Sacra Galega”, *La Opinión*, “Opini3n”, “O labirinto do alquimista”, 18 novembro 2018, p. 24.

Fai un percorrido por lugares m3xicos naturais de Galicia que dende a Prehistoria recibiron cultos e que co tempo se cristianizaron.

V3zquez-Monxard3n, Afonso, “O Apalpador (e a Apalpadora)”, *La Regi3n*, “Opini3n”, 22 decembro 2018, p. 36.

Reflexiona sobre o parecido entre as palabras tradici3n e traiz3n. Sobre as tradici3ns, indica que son mutables e que se poden crear, exemplificando co Apalpador, figura que non aparece nos principais estudos sobre a cultura popular de etn3grafos e antrop3logos galegos. Considera negativa a difusi3n que se est3 a facer desta figura e da correspondente feminina Apalpadora.

X. M. S. R., “A muller e o canto tradicional”, *Sermos Galiza*, n.º 313, “*Sermos Bóveda*”, n.º 2, “A fondo”, 13 setembro 2018, pp. 4-5.

Fala do matiz misóxino dalgúns cantos tradicionais galegos que describen tratamento sexistas das mulleres, fronte a outros que ponderan a figura feminina e salienta este material para traballar cara a igualdade, transcribindo unha pequena mostra sacada de *Cantar na Coruña. Cancioneiro coruñés dos séculos XVIII-XIX* (2017), de Xosé Manuel Sánchez Rei.

VIII. 4. PUBLICACIONES EN XORNAIS: ENTREVISTAS

Gago, Manuel, “Arcanos de mármore”, *Diario de Pontevedra /El Progreso*, “Táboa Redonda”, “SeiSentidos”, n.º 123, 25 marzo 2018, p. 5.

Entre outras cuestións, salienta a nova xeración de contadores, formada por María da Pontragha, Vero Rilo e Lois Pérez.

García, Montse, “Soledad Felloza. ‘En cada casa galega hai un contador de historias’”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Entrevista”, 14 marzo 2018, p. L10.

Entrevístase á directora do Festival Atlántica, Soledad Felloza, que fala do tipo de público, do que achega ao espazo cultural galego, da diferenza entre monologuista e narrador oral, da importancia de manter a identidade propia e do feito de Galicia ser un “territorio tremendamente rico en mitoloxía”.

_____, “Carmen Conde. ‘Se a un velorio lle quitas o morto, pode ser unha festa’”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Narración oral”, 12 xuño 2018, p. L10.

Entrevístase á guionista Carmen Conde, finalista no concurso estatal de slam poético e organizadora da gala benéfica na que actuarán Quico Cadaval, Vero Rilo, Avelino González, Ángeles Goás e Celso Fernández Sanmartín. Fala da idea de basearse en mortes absurdas, de romper co tabú de falar da morte e das historias que máis a marcaron.

Gómez, Melissa, “Benito Salgado Delgado. ‘A xente viña de traballar nas fincas e ía cantar ás tabernas’”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “De Cantodarea a Domaio”, 3 febreiro 2018, p. 5.

Reproduce unha entrevista a Benito Salgado, fundador do grupo de cantos de taberna “Os Saljariteiros” na que explica como naceu o grupo, de onde provén o seu nome, da posta en marcha dos “Cantos da Taberna”, de como eran antano e de que cancións se poden escoitar, ademais de futuros proxectos

Malvido, Gemma, “Xosé Manuel Sánchez Rei. ‘Os cantares tradicionais ofrecen información preciosa da vida na Coruña doutros tempos’”, *La Opinión*, “A Coruña”, 20 maio 2018, p. 10.

Acolle unha entrevista a Xosé Manuel Sánchez Rei, autor de *Cantar na Coruña. Cancioneiro coruñés dos séculos XVIII e XIX* (2017), unha compilación de cantigas esquecidas no franquismo con selo feminino. Fala da importancia da música tradicional para saber do lecer, de cuestións económicas, etnográficas, históricas, lingüísticas, dialectais e sociolóxicas da cidade, sinala varias etapas temporais para diferenciar as cantigas e indica que o patrimonio inmaterial foi transmitido por mulleres que deixaron pegada tamén na composición e, por último, introduce correccións nos textos recuperando

as formas lexítimas galegas.

Neira, Carolina, “Jose Iglesias. ‘A día de hoxe case nin coñecemos ao veciño do lado’”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “Marín”, “De Cantodarea a Domaio”, 20 xaneiro 2018, p. 5.

Faise unha entrevista ao presidente da Asociación folclórica Pousos da Area que busca recuperar o serán tradicional e que explica como e cando se perderon debido aos cambios nas formas de ocio e á perda do concepto de comunidade. Sinala que o obxectivo principal da asociación é a “promoción, estudo e a difusión da música tradicional”, buscando informantes que canten e toquen e consultando arquivos. Tamén indica que se perdeu case todo o folclore de Marín e anima á xente a participar no serán.

Obelleiro, M. “Xosé Manuel Sánchez Rei. ‘Moitos avós e avoas son ‘reintegradas’ e non o saben’”, *Sermos Galiza*, n.º 278, “fóradeserie”, 1 abril 2018, pp. 4-5.

Anuncia a recente publicación de *Cantar na Coruña. Cancioneiro coruñés dos séculos XVIII e XIX*, e conta que a idea xorde do proxecto da Agrupación Cultural Alexandre Bóveda de recuperar a toponimia menor, no que el mesmo participou buscando microtopónimos en cantares tradicionais. Comenta que adaptou as cantigas ortograficamente ao galego actual e cambiou, cando era posible, algúns españolismos, xa que considera que as estrofas hibridizadas non reflicten a cultura galega, senón un proceso de colonización. Afirmar que o libro recolle máis de 400 textos e conta que en Galicia existen cantares para todas as situacións da vida e que algúns deles incluso relatan momentos históricos da Idade Media coma o asasinato do arcebispo Sueiro Gómez de Toledo. Destaca o papel das mulleres no canto e transmisión das cantigas, mencionando as opinións da Sarmiento, González Besada e Murguía sobre o rol de poetas das mulleres galegas.

R. Cuba, Laura, “Sole Felloza. ‘Espero que O Diario Galego sexa unha voz clara, cunha identidade galega’”, *Sermos Galiza*, n.º 288, “O Diario Galego”, 15 marzo 2018, p. 14.

Realízase unha entrevista á contadora Sole Felloza que desexa que *O Diario Galego* dea conta da cultura galega, por exemplo da tradición oral.

_____, “Xabier Díaz. ‘Teño a sensación de que na música tradicional son unha especie de converso’”, *Sermos Galiza*, n.º 292, “fóradeserie”, 19 abril 2018, pp. 4-5.

Con motivo da presentación do último disco de Xabier Díaz, realízase unha entrevista na que fala do seu proceso de creación e da procedencia das cancións de gravacións de traballos de campo feitas desde finais dos anos oitenta. Logo fala da programación de concertos, da acollida recibida noutros países, do panorama da música actual, da glorificación da música e baile de tempos pasados que non deixa ver o relevo xeracional que se está a dar e da eliminación de coplas machistas para facer máis inclusiva a tradición.

Villar, Marta, “Rescate do tío Farruco de Montrove”, *La Opinión*, “Oleiros”, 1 xullo 2018, p. 18.

Salienta a presentación do libro sobre a vida do gaitero o Tío Farruco de Montrove de Moncho do Orzán. Fai unha achega biográfica deste personaxe e di que a obra inclúe unha escolma de partituras e un CD con gravacións.

VIII. 5. PUBLICACIONES EN XORNAIS: NOTAS, PRESENTACIONES E ESCRITOS VARIOS

A. R., “Os rituais da morte nas Terras de Viana do Bolo”, *O Sil*, n.º 265, xullo 2018, p. 26.

Faise referencia ao contribución de Carlos X. Ares ao libro *Achegas ao Patrimonio Inmaterial Galego*. Explícase que estuda os rituais relacionados coa morte nas terras de Viana do Bolo a partir de textos de Nicolás Tenorio, Laureano Prieto ou Manuel Xusto.

Araújo, Emma, “Vedra mantiene la tradición del ‘burro de palla’ con coplas de escarnio a la puerta del Concello”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Área metropolitana”, 15 febreiro 2018, p. L6.

Describe a tradición de Vedra do burro de palla no Entroido do Ulla que se acompaña de coplas de escarnio.

Arca, “O Atlántida volve a Lalín e vaise celebrar entre o 13 e o 18 de marzo”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Deza- A Estrada- O Sar”, 20 febreiro 2018, p. 32.

Anuncia a programación da sexta edición do Festival Atlántica e a súa presentación.

_____, “O Atlántica recala en Lalín con catro espectáculos”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Deza- A Estrada- O Sar”, 14 marzo 2018, p. 31.

Enumera os catro espectáculos do Festival Atlántica que se celebran en Lalín, nos que actuarán a salmantina Noelia Carioca, o camerunés Bonifacio Ofogo e o galego Avelino González

Argibay, María, “A parroquia de Ermelo réndese á primeira ‘Freguifesta’”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “Marín”, “Bueu”, 26 xullo 2018, p. 19.

Comenta o desenvolvemento da primeira Freguifesta, que contou cunha procesión-ruta fotográfica da man de Alba Sotelo e o Bardo Abelardo, xograr medieval que loubou a tradición do lugar. Houbo tamén contacontos para os máis cativos, que fixeron fincapé na historias, nas tradicións e no coidado do medio ambiente. A música correu a cargo de Vento Mareiro Forza 5 con cantos de taberna.

B. L., “Aquí e alá, Mistura, Os Chispas do Lérez e Vento mareiro apúntanse aos VII Cantos de taberna”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 25 xaneiro 2018, p. 12.

Informa das datas de celebración da sétima edición do certame Cantos de taberna que busca crear afección ao redor da canción popular galega e fomentar a creación de novos grupos, como a agrupación OS Chispas do Lérez.

_____, “Sete Falares convida a percorrer as rúas de noite entre contos”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 9 xuño 2018, p. 12.

Fala da actividade “Ruta de historias” dentro do Encontro Internacional de Contadores de Historias Sete Falares que consiste en percorrer as rúas de Pontevedra escoitando contos de boca de contadores de diferentes lugares xeográficos.

B. R., “Os amesáns xa teñen os premios da Regueifesta”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Ames”, 2 maio 2018, p. 29.

Informa da gala de remate do proxecto Enreguéifate que tivo lugar no Auditorio de Galicia, na que dous grupos de Ames gañaron o premio a regueifa mellor falada e a máis reivindicativa.

Bernal López, Xosé Lois, “Don Virxilio, máis que un mestre”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 6 xaneiro 2018, p. 20.

Salienta a homenaxe que o alumnado lle vai facer ao profesor de latín don Virxilio e lembra as veladas que organizara no Colexio Minerva, onde naceu o Trío Faneca que cantaba coplas de cego. Comenta a capacidade didáctica, a sabedoría e bonhomía do profesor e recorda algunhas anécdotas.

Borrazás, Mauro, “El hombre que más quema en Galicia”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 8 xullo 2018, p. 8.

Informa da historia do conxuro da queimada, que se consideraba anónimo e que foi escrito por Mariano Marcos Abalo no ano 1967 coa idea de dotar de certa ritualidade as queimadas que se tomaban nas festas. Di que aumentou as estrofas en 1974, que non cobra nada pola propiedade intelectual e que se dedica a facer a cerimonia da queimada.

_____, “La música de taberna regresa a la Finca de San Roque”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 25 xullo 2018, p. 19.

Resume a programación da décimo primeira edición do certame Cancións dos Nossos Barrios, que reúne os tradicionais cantos de taberna vigueses co obxectivo de “fomentar el folclore y la cultura propias”, ademais de recuperar cancións que son memoria histórica de Vigo. Realiza un breve percorrido pola historia deste certame.

C. Méndez, “La valiente María Castaña”, *El Progreso*, “Comarcas”, 12 xullo 2018, p. 14.

Revisa a historia desta personaxe histórica, ligada á localidade de Cereixa, na Pobra do Brollón. Recóllense declaracións de Xosé Gago e Xurxo Ayán, que ofrecen visitas guiadas tras os seus pasos, e tamén aseveracións do escritor Lois Diéguez sobre a distorsión en torno a ela. Cervantes e Manuel Risco mencionárona nas súas obras.

C. P. R., “Lendas para ver e conversar”, *El Progreso*, “A Chaira”, 9 xuño 2018, p. 24.

Indica que dez historias da tradición oral luguesa foron escollidas polo ilustrador Marcos Vigo para a mostra Madia Lenda: os avisos da morte, a loba branca do Courel, o Pozo do Olo de Begonte, Pontes da Gatín de Becerreá, a Cova da Serpe de Guitiriz, a Lagoa de Cospeito, a Cova do Rei Cintolo de Mondoñedo, o lobishome de Cervantes, Galazz e o Santo Grial e o Crime de Legua Dereita de Vilalba. Salienta que pretende dar a coñecer a riqueza da tradición oral de Lugo e que quere realizar unha compilación de lendas galegas, ilustralas e recollelas nun libro.

Canedo, Cibrán, “Obradoiros de regueifa en Carballo”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 6 marzo 2018, p. 35.

Informa do proxecto Enreguéifate que organiza obradoiros de regueifas dende a igualdade e a diversidade en Carballo para o alumnado dos seus institutos.

Cano, Rosa, “Baile, música e tradición no Serán 01, Encontro Galego do Cultura Popular”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 13 maio 2018, p. 40.

Recolle a programación do Serán 01. I Encontro Galego de Cultura Popular, baile e música tradicional con máis de 45 espectáculos para protexer o patrimonio inmaterial.

ECC., “Nueva edición del certamen de regueifas comarcal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 7 marzo 2018, p. 21.

Faise eco dunha nova edición do certame Enreguéifate do concello de Santiago e indica que conta con dúas categorías. Ademais dá conta das bases do certame en canto a prazos, lingua, duración e inscrición.

Fernández, Elisabet, “O poeta olvidado dos Maios”, *La Región*, “Sociedad”, 3 maio 2018, p. 19.

Lémbrase de Armando Iglesias Moure quen escribiu coplas para os Maios durante sesenta anos e se despidiu en 2010. Indícase os distintos temas polémicos que tratou e faise unha breve reseña biográfica deste persoeiro esquecido.

Fuentes, Ana, “Arrólate, contos e música con bebés”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 18 xuño 2018, p. 6.

Indica que dentro da proposta de lecer do verán en Vigo, denominada “Vigo arrólate”, haberá contos, música, teatro, xogos e espectáculos, entre eles as sesión de contacontos de Bea Campos: “Contos do chupete” para bebés con música, literatura infantil, expresión dramática e tradición oral e “Contos do colo”; e Soledad Felloza con “A viaxe de Lup”.

García, Montse “Publican un ensaio inédito de Xohana Torres do ano 1972”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 13 abril 2018, p. 34.

Dáse conta da publicación do libro na sede da Fundación Eugenio Granell de Santiago. Recóllense as declaracións de Xosé Puga, editor, que indica que era un libro especial para a autora pola súa relación co que consideraba o único mito universal galego; tamén as de Goretta Sanmartín, vicepresidenta da Deputación da Coruña, que indica que con esta publicación a entidade pretende facer unha homenaxe á autora e un acto de desagravio por non tela publicado décadas atrás, cando recibiu un premio da propia Deputación.

Gómez, Cuca M., “Una tarde de compras y cuentos”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 8 xuño 2018, p. 62.

Dá conta do inicio do ciclo Sete Falares en espazos singulares da cidade de Pontevedra. Acolle os relatos de contadores de Camerún, Portugal ou Zamora. A quenda da narración galega comezou coa sesión a cargo de Quico Cadaval, da que se inclúe unha fotografía.

_____, “Libros, libros... y nada más”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 9 xuño 2018, pp. 62-63.

Recolle unha breve nota e dúas fotografías do concerto-espectáculo “Paus de cego” do lucense Francisco do Romualdo. Trátase dunha montaxe baseada nos cantares de cego, enmarcada nos actos do Día da ONCE.

_____, “Volver a ser como una niña”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 11 xuño 2018, p. 38.

Recolle a clausura do ciclo Sete Falares na cidade pontevedresa, cos contadores Sofía Maul, Susana Cecílio, Boniface Ofogo, Guti, Quico Cadaval e Pavís Pavós.

_____, “Tic tac, empieza la cuenta atrás”, *Diario de Pontevedra*, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 28 agosto 2018, p. 54.

Con dúas fotografías e unha nota sucinta, dá conta do inicio do programa de artes escénicas “Vive o Camiño”, estreado na praza do Teucro con éxito de público, canda o contacontos Celso Fernández Sanmartín e Najla Shami Dúo, encargada da música.

Gómez, María, “Las ‘Coplas de Cego’ del marinense José Solla, son ‘una puerta al Paraíso’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 26 agosto 2018, p. 8.

Comenta a exposición “Coplas de Cego” do pintor José Solla no Museo de Pontevedra, que alude ás historias que lembra escoitar da boca dos cegos que pedían limosna no camiño ás feiras.

Gómez, Melissa, “Os de Sempre’ de Marín vuelven a la carga en el Carnaval 2018”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “Marín”, 30 xaneiro 2018, p. 19.

Informa que o grupo “Os de Sempre”, creado en 19 e cun paréntese de 1982 a 2002, cantarán cancións satíricas sobre a vida dos mariñeiros con humor e ritmo durante a celebración do Entroido.

Hermida, Rocío, “Cantos de Taberna para iniciar o Entroido”, *Diario de Pontevedra*, “Entroido”, nº 30.732, 9 febreiro 2018, p. 6.

Dá conta da programación do Entroido da vila de Marín na que se celebrará a primeira edición de “Cantos de Taberna” dedicados aos gaiteiros “Os de Marín”.

Iglesias, Ana, “Quince narradores en escena para abrir el Festival Atlántica”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 14 marzo 2018, p. 26.

Salienta a inauguración da sexta edición do Festival Atlántica, citando a procedencia dos narradores que participarán, os lugares onde se celebrará e a web na que hai toda a información.

J. C., “El festival ‘De perto’ aúna en O Barco narración, poesía y canción”, *La Región*, “Valdeorras”, 23 xaneiro 2018, p. 22.

Anuncia a sexta edición do ciclo que se desenvolverá entre o 22 de xuño e o 13 de xullo, e inclúe os recitais do berciano Juan Carlos Mestre e a lucense Olga Novo, así como narración oral por María da Pontragha, Ángeles Goás, Quico Cadaval e Ana Sofía Paiva, entre outras actividades.

_____, “O festival Zona da Zanfona arranca hoxe en Rianxo”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Noia-Barbanza”, 4 xullo 2018, p. 32.

Ofrécese a programación da catorce edición do festival da zanfona de Rianxo que contará cun curso de improvisación oral con Alba María e Benito Lobariñas.

J. P., “Continúan os obradoiros de regueifas do Concello da Baña”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Comarca de Santiago – A Barcala – Xallas”, 5 maio 2018, p. 28.

Tras acoller un obradoiro de regueifas, o centro social da Baña agarda por un segundo de Olalla Liñares, organizado polo Concello en colaboración coa Deputación da Coruña e a Xunta.

J. V., “Fin de semana a ritmo tradicional”, *La Región*, “IX Certame Celtibérico de Gaitas”, “Manzaneda”, 26 xullo 2018, p. 3.

Describe o programa da novena edición do Certame Celtibérico de Gaitas que se celebrou

en Manzaneda. Entre as actividades, salienta o Serán da Seitura no que se recuperan tradicionais cánticos que se reunirán no *Cancioneiro da Seitura de Manzaneda*.

L. A. R., “Alumnos de A Pinguela crean una aplicación con leyendas de la zona”, *El Progreso*, “Comarcas”, 4 xuño 2018, p. 10.

Comenta que o alumnado de terceiro da ESO do instituto A Pinguela de Monforte deseñou unha app para consultar lendas que recompilaron sobre a Ribeira Sacra, unha iniciativa que contou co apoio do Plan Nacional de Educación y Patrimonio. Nomea o título das lendas que xa se poden ler e indica en que consistiu o traballo de recollida de datos.

L. P., “Unos 160 músicos de toda Galicia participan en la Estremonía Cantada”, *El Progreso*, “Sarria”, 18 marzo 2018, p. 15.

Informa da celebración do quinto certame de musical tradicional Estremonía Cantada no que participaron quince grupos.

_____, “Unos 150 músicos llevan los cantos de taberna a O Incio”, *El Progreso*, “Sarria”, 13 maio 2018, p. 20.

Informa da segunda edición de Cantos de Taberna de O Incio, nomeando os grupos participantes.

López, Belén, “Aí está, aí está... o árbol de Navidad”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, “Pontevedra vive el entroido”, 13 febreiro 2018, p. 3.

Analiza os distintos temas da actualidade tratados no XXVII Concurso de Murgas de Pontevedra.

_____, “Escóitase o toque de leghón en Pontevedra”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 20 maio 2018, p. 13.

Indica que a asociación cultural Trépia celebra a VII Aña Urbana que recupera manifestacións tradicionais das comarcas de Mondariz e Condado-Paradanta, como os cantares da sementeira. Tamén fala da presentación do libro-CD *Mulleres de Gargamala! Cantares de tradición oral* (2017), de Guillermo Ignacio e Xulia Feixoo, unha obra de investigación, compilación e divulgación da música galega de tradición oral.

_____, “Sete anos de ‘Sete Falares’”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 25 maio 2018, p. 13.

Fala do sétimo Encontro de Contadores de Pontevedra e nomea os participantes, ademais de ofrecer a historia e finalidade deste encontro, xunto cunha pequena reseña biográfica de cada un dos contadores e a programación.

_____, “A música de tradición oral en Galicia escríbese en feminino”, *Diario de*

Pontevedra, “Pontevedra”, “Ciudad”, 26 xuño 2018, p. 13.

Informa da homenaxe a María Grande Sobral no XIX Memorial Ricardo Portela, facendo fincapé en que é a primeira edición do certame adicada a unha muller.

López, Ruth, “A xornada de literatura oral de Lugo achégase hoxe ás mulleres”, *El Progreso*, “Cultura”, “Vivir”, 27 outubro 2018, p. 81.

Indica a temática e as participantes na xornada de Literatura Oral de Lugo e resume o seu programa que tratará sobre a muller imaxinada e de carne e óso e a visión e papel secundario que recibe desde a literatura oral.

Manteiga, M., “Henningsen fala de folclore en Ordes...50 anos despois”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 23 febreiro 2018, p. 41.

Dá conta da presentación do libro CD no Museo do Pobo Galego, un proxecto asinado por Xavier Groba e Sergio de la Ossa que inclúe pezas e cantares recompilados polo investigador nórdico Gustav Henningsen. Indica que acolle coplas, muiñeiras, tonadas, romances, recitados, cantares de reis e regueifas. Ademais dunha ampla colección de fotografías antigas, así como explicacións e notas dos cadernos de campo. Describe os contidos da obra e achega unha breve biografía do antropólogo coas súas investigacións máis importantes.

Martín, T., “Última semana para participar en el segundo certamen de regueifas”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 11 abril 2018, p. 25.

Informa dos prazos, premios e requisitos de participación da segunda edición do certame de regueifas Enreguéifate.

M. G., “Carnota prepárase para un Entroido regueifeiro”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza- Muros- Noia”, 24 xaneiro 2018, p. 32.

Informa da iniciativa do Concello de Carnota de celebrar xornadas de traballo con regueifeiros profesionais.

M. G. M., “Quico Cadaval. ‘Temos historias de personaxes fabulosos que vendemos e exportamos’”, *El Ideal Gallego*, “Sociedad”, 17 marzo 2018, p. 44.

Fala da actuación na Coruña deste actor e das súas nominacións aos María Casares pola peza *A cabeza do dragón*.

M. M., “Presentación del libro-CD ‘Terra e alma’ en el Museo Etnolóxico”, *La Región*, “O Ribeiro”, 16 xuño 2018, p. 28.

Informa da presentación do libro-CD *Terra e alma* (2017) de Moisés Quintas Suárez, con ilustracións de Carlos Valcárcel Gay, acompañado de música e da proxección de fotografías. O volume mestura varias artes coa natureza e a música dos *alalás*.

Montáns, Lucía, “Foliada nos bares do Casco Vello”, *La Región*, “Agenda”, 14 xuño 2018, p. 22.

Indica que a V edición de Cantos de Taberna quere promover a música tradicional galega e os cantares tradicionais.

Mosteiro, Marga, “Más de 20 artistas llenarán de historias los escenarios de ocho localidades”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Espectáculo. Festival Internacional de Narración Oral Atlántica”, 20 febreiro 2018, p. L10.

Describe a axenda de actuacións do Festival Internacional de Narración Oral Atlántica que se desenvolverá en diferentes lugares da xeografía galega. Indica as datas e lugares de celebración, a procedencia dos contadores, entre eles os galegos Quico Cadaval, Lois Pérez, Paula Carballeira, María da Pontragha, Celso Sanmartín, Cándido Pazó, Charo Pita, Avelino González, Manuel Gago e Soledad Felloza.

Mosteiro, Marga e R. C. Pérez, “Más de 200 cacharelas para San Xoán”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Santiago”, 22 xuño 2018, p. L2.

Realízase unha previsión das fogueiras que se estenderán pola cidade, dos cortes de tráfico e das actividades programadas na praza de Mazarelos, que inclúen unha sesión de narración oral a cargo de Soledad Felloza, así como o depósito do “lume sagrado” por parte da comitiva da raíña Alda.

Muleiro, M., “El evento musical Cantos de Taberna llenó los bares”, *La Región*, “Carballiño”, 21 xaneiro 2018, p. 34.

Indica os bares e os grupos musicais participantes nos Cantos de Taberna.

N. N., “Os tesouros que brillan na cultura oral galega”, *El Progreso*, “*El Progreso junior*”, n.º 48, 5 decembro 2018, p. 3.

Fala do motivo de tesouros soterrados presente en lendas galegas e do Congreso de arqueoloxía no que a investigadora Beatriz Comendador ofreceu un relatorio sobre o ouro mitolóxico. Logo ofrece un glosario cos termos “mouro”, “mouras”, “trabe de ouro”, “metales vivos” e “alquimia”.

Neira, Carolina, “A despedida dos cantares nos bares”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “Marín”, 29 maio 2018, p. 18.

Salienta o éxito da iniciativa dos Cantos de Taberna en Marín celebrada durante catro meses e nomea os grupos que participaron.

Núñez Centella, Moncho, “Hay personas sin hogar”, *La Voz de Galicia*, “*La voz de la escuela*”, n.º 1200, “conceptos”, 28 novembro 2018, p. 8.

Con motivo do Día Mundial das persoas sin fogar, fala da etimoloxía e simboloxía da palabra lar, estudadas polo Padre Sarmiento e por Eladio Rodríguez.

Otero, Marta, “La romería del arraigo”, *La Opinión*, “A Coruña”, 3 setembro 2018, p. 6.

Indica que se celebra a segunda edición de “A Romaría” co obxectivo de exaltar a cultura comunitaria e ofrece a programación de actividades, entre elas a sesión de Contos da taberna a cargo de Xurxo Souto.

Palomanes, Paula, “El día que Os Blancos se vengó de su Reina Loba”, *La Región*, “A Limia”, 1 agosto 2018, p. 33.

Alude á orixe da lenda da Reina Loba da comarca da Limia que conta Alexander de los Ríos no seu portal “Vía Lethes” e que ten vínculos coa Raíña Lupa e o Apóstolo Santiago.

_____, “Pasión por la historia de Xinzo”, *La Región*, “A Limia”, 25 xullo 2018, p. 39.

Salienta o labor investigador de Miro Martínez, quen no seu blog recolle investigacións sobre a historia da comarca da Limia, lendas e historias.

Palleiro, Verónica, “Gargamala llega a las librerías”, *Faro de Vigo*, “Condado-Paradanta”, 24 xaneiro 2018, p. 13.

Indica que a parroquia de Gargamala é unha das máis ricas na conservación de cantigas tradicionais e a etnomusicóloga Xulia Feixó e o folclorista Guillermo Ignacio se trasladaron alí para recompilar pezas de cantareiras, como xogos, nanas, cantares de Reis e das labores agrícolas, que recollen en *Mulleres de Gargamala! Pandereteiras de tradición oral*.

Pardo, Alicia, “Historias de sempre ao carón do lume”, *La Opinión*, “A Coruña”, 17 marzo 2018, p. 10.

Sinala que Cándido Pazó, Quico Cadaval e Celos Fernández Sanmartín recrearán a tradición oral no carón da lareira no espectáculo *Contos na lareira*, da man de Rababiero Promocións. Comenta o repertorio dos narradores que mesturan obras propias coa tradición oral con doses de improvisación. Por último indica que entre 1995 e 2010 houbo unha explosión de contacontos para adultos, unha tendencia que vai a menos, pois a “tradición oral xa non se pode recuperar, pero si se pode reivindicar que a palabra é tamén

unha maneira de comunicación creativa”.

_____, “Os contos como encontro”, *La Opinión*, “A Coruña”, 18 abril 2018, p. 10.

Salienta que a tradición oral continúa grazas a espectáculos como “Falando a boca chea”, no que na súa segunda edición participan os máis destacados narradores galegos como Quico Cadaval, Chus Álvarez, Celso Fernández... Describe os lugares, participantes e horarios onde se celebrarán as distintas xornadas.

_____, “Un fogar para o folclore”, *La Opinión*, “A Coruña”, “Fiestas de María Pita ‘18”, 21 agosto 2018, p. 9.

Comenta a programación das Festas de María Pita, indicando entre outras actividades a presentación da obra etnográfica sobre cultura musical galega *Mulleres de Gargamala*, de Xulia Feixóo e Guillermo Ignacio.

_____, “Unha loanza á música popular”, *La Opinión*, “A Coruña”, 10 setembro 2018, p. 7.

Comenta a programación das actividades que se van realizar na FoliAgra, entre elas a Foliada das Tabernas, como unha “forte aposta polo patrimonio cultural galego”.

Pérez, Elisa, “Cultura nos Cons’ volve mesturar música e paisaxe na Illa de Arousa”, *Diario de Pontevedra*, “O Salnés”, 23 agosto 2018, p. 26.

Fala da programación da terceira edición do espectáculo “Cultura nos Cons” no que actuarán Carlos Blanco e Celso Sanmartín.

Pérez, Mariló, “Saco e Arce, un activista do galego no XIX”, *La Región*, “Agenda”, “Conmemoración”, 22 novembro 2018, p. 20.

Lémbrese, con motivo do 150 aniversario da primeira gramática en lingua galega, o labor de Juan Antonio Saco Arce e infórmase da exposición de manuscritos e cartas que repasa a vida deste intelectual, o primeiro crítico literario da época cunha produción poética íntegra en galego a partir de 1875, ademais de recoller a paremioloxía galega.

Prada, A., “Dous grupos de Ames resultaron premiados no concurso de regueifas”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 26 abril 2018, p. 30.

Faise eco dos grupos gañadores no proxecto Enreguéifate, co obxectivo de difundir a improvisación oral en verso e promover o uso da lingua galega.

Prada, Alba, “A Foliada de Melide traerá o mellor da música tradicional”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 25 abril 2018, p. 36.

Faise eco da décimo cuarta edición da Foliada de Melide, organizada pola asociación O

Castelo, que reúne música, tradición e cultura propia. Preséntase a programación deste evento coas datas de celebración e os participantes, que contará tamén co concurso de cantos de taberna, un obradoiro de baile tradicional, actuacións de agrupacións musicais, unha mostra de artesanía e instrumentos, ademais dunha charla e a presentación do libro-CD *O gaitero de Santo Xusto. Sons da Ulla*, de Bruno Villamor.

R. G., “Baixo os arcos da ponte”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Para ler”, 28 decembro 2018, p. 36.

Comenta a cuarta entrega do cancionero popular eumés *Baixo os arcos da ponte* (2017), de Xosé Paz Fernández, que reúne cantos do Nadal, maios e Entroido. Indica que o limiar é de Eva Veiga.

Ramos, J. M., “Faladoiros a carón do lume nun novo Inverno Ancestral”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 11 decembro 2018, p. 35.

Comenta as actividades do sexto Inverno Ancestral da asociación Senda Nova para poñer en valor o patrimonio inmaterial da Costa da Morte e facilitar a transmisión oral a carón da lareira. Entre elas, salienta a programación dos faladoiros do ciclo Historias do Inverno e a visita do Apalpador.

Reboiro, X. A., “Leiro crea un arquivo para divulgar su historia”, *La Región*, “A Limia”, 25 xullo 2018, p. 38.

Informa de que a responsábel da Oficina Municipal de Turismo ten en marcha a creación dun arquivo sobre o patrimonio histórico e artístico, os recursos naturais e a cultura popular do concello de Leiro. Neste traballo de investigación, a veciñanza tamén colabora, achegando libros e tamén ofrecendo antigas lendas sobre Leiro e o seu entorno, que se transmitiron por tradición oral nas súas familias e localidades de orixe.

Reigosa, Antonio, “Muller que sabe latín, non serve para min”, *El Progreso*, “Cultura”, “Vivir”, 25 outubro 2018, p. 45.

Informa da celebración das IX Xornadas de Literatura Oral que van tratar do rol da muller na literatura de tradición oral. Enumera as distintas intervencións, como Camiño Noia que falará da imaxe arquetípica da muller na cultura tradicional galega; Estefanía Lodeiro quen comentará o refraneiro popular e a imaxe que reflicte da muller; Anxos Sumai, que tratará das meigas e do seu papel; Faia Díaz, sobre as mulleres e o negocio do wolframio; e, por último, actuarán as regueifeiras Alba María e Lupe Blanco.

Roca, María, “Diez grupos animarán los cantos de taberna de Vilalba”, *El Progreso*, “A Chaira”, 14 setembro 2018, p. 15.

Preséntase a xuntanza de dez grupos musicais en Vilalba con motivo da celebración dos cantos da taberna promovidos pola agrupación Entre Lusco e Fusco.

Rodríguez, Ángeles, “Oralidade e poética”, *O Sil*, n.º 263, maio 2018, p. 22.

Fala da sexta edición do ciclo “De Perto” do Barco que incide na oralidade con oito espectáculos da man da poeta Olga Novo, María de Pontraghá, Juan Carlos Mestre, Ángeles Goás, Ana Sofía Pavia e Quico Cadaval.

Rodríguez, Cristina, “Difusión de lendas”, *La Región*, “*Xornal escolar*”, n.º 162, “cole a cole”, “follas de vida. Actividade interxeneracional”, 5 decembro 2018, pp. 4-5.

Indica que nas III Xornadas de Dinamización do Medio Rural o alumnado do CEIP Plurilingüe Eulogio Gómez Franqueira e o Fogar Residencial de San Amaro traballou conxuntamente nunha serie de actividades: o proxecto Follas de Vida, que consiste na recollida de lendas en boca dos máis maiores; “A Galiza encantada. Lendas e mitos”, na que un experto recolleu lendas, “Interpretando as nosas lendas”; e, por último, a montaxe sobre o libro máxico *O Ciprianillo*.

Rois, Susana, “Xa vén o Apalpador!”, *Sermos Galiza*, n.º 326, 12 decembro 2018, pp. 2-3.

Explica a tradición do Apalpador no solsticio de inverno das montañas de Lugo e Ourense, que non conta con documentación ata que o recuperou José André López que investigou ao redor da lenda desa figura na aldea de Romeor do Courel. Indica que esta figura cunha función protectora se está a recuperar no Nadal galego, pois cumpre un papel fundamental na exaltación da cultura propia. Logo comenta o contido da lenda do Apalpador e das cantigas que falan del, que sufriron proceso de aculturación cristiá, e explica o rito do Apalpador

Santos, Amara, “El rescatador del folclore gallego”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 22 xullo 2018, p. 6.

Salienta o labor realizado desde os anos noventa por Luis Prego quen percorreu toda Galicia, sobre todo a provincia de Pontevedra, para que non se perdesen bailes, lendas, xogos e cancións tradicionais (cantigas de Nadal, cantos de Reis, de Antroido...) e que emprega na actualidade nas súas aulas. Fala da recuperación dos seráns, xornadas de pandeireta, baile e contos que se realizaban nos pobos despois de gardar o gando; e tamén da desconfianza da xente. Por último, indica que Prego ten recompilado todo ese material folclórico en dous libros.

S. N., “Leilía, homenaje a la tradición oral de las mujeres gallegas”, *La Región*, “Verano”, “Agenda de ocio”, 26 agosto 2018, p. 38.

Informa do espectáculo “ConSentimentos” que se configura en homenaxe ás mulleres que conservaron e transmitiron a tradición oral galega.

S. V., “A primavera fará hoxe acto de presenza na Praza da Ferraría coa Festa dos Maios”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 1 maio 2018, p. 11.

Informa que se celebra en Pontevedra a Festa dos Maios na que actuarán agrupacións culturais, centros educativos e outros colectivos que recibirán distintos galardóns en función da retransmisión na letra, o ritmo e a entoación.

Vila, Sara, “Os do Val do Léziz repiten outro ano como gañadores do Concurso de Murgas”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, “Pontevedra vive el entroido”, 16 febreiro 2018, pp.8-9.

Nomea as agrupacións murgueiras que gañaron o Concurso de Murgas do Val do Léziz e resume os temas tratados nas coplas cantadas nas súas actuacións.

Veiga, Marta, “Moisés Quintas e Carlos Valcárcel unen música e fotografía nunha viaxe polo alalá e o pobo”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 29 abril 2018, p. 51.

Fala do proceso de creación do libro CD *Terra e alma* (2017), de Moisés Quintas axudado por Carlos Valcárcel, que recolle alalás galegos, un xénero moi antigo emparentado co canto gregoriano.

_____, “Anxos Sumai. ‘Unha muller foi procesada por ir recibir a beizón dun carballo antes cá de Deus’”, *Diario de Pontevedra*, “Sociedad”, “Vivir Aquí”, p. 59./ *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 28 outubro 2018, p. 57.

Resume o relatorio que Anxos Sumai pronunciou nas Xornadas de Tradición Oral sobre o esquecemento das tradicións vencelladas ás curandeiras e ás plantas medicinais, como a celidonia, uvas de can, ruda, estramonio... ademais de reparar na conexión das curandeiras coa natureza e os procesos da Inquisición en Galicia que as perseguiu como bruxas e herexes, confundindo os conceptos de meiga e bruxa.

X. L. C., “Contos de taberna polas rúas de Verín para pór fin ás xornadas de Nova Era”, *La Región*, “Verano”, “Provincia activa”, 18 agosto 2018, p. 16.

Indica que a Asociación Cultural de Música Tradicional de Monterrei celebra as II Xornadas Culturais Nova Era para achegar a música tradicional galega a todos os públicos e dinamizar a vida social da vila. Resume a programación que terá lugar, salientando entre as actividades o “II Cantos de Taberna Nova Era”.